

EDITOR

JACQUES LE GOFF

MUŽI A ŽENY
STŘEDOVĚKU

VYŠEHRA D

Obsah

Pomalí tvůrci Evropy s. 9

19 OD CHRISTIANIZACE KE KARLU VELIKÉMU (325-814)

Svatý Martin z Toursu s. 22, Svatoú Augustin z Hippo s. 25, Egerie s. 29, Svatoú Benedikt z Nursie s. 29, Attila s. 33, Theoderich Veliký s. 36, Chlodvík s. 38, Boëthius s. 41, Cassiodorus s. 45, Svatoú Radegunda s. 48, Brunichilda s. 51, Řehoř Tourský s. 53, Řehoř I. Veliký s. 57, Svatoú Kolumbán s. 60, Isidor Sevillský s. 63, Svatoú Eligius s. 66, Dagobert s. 68, Beda Ctihodný s. 71, Karel Martel s. 75, Alcuin s. 78, Benedikt z Aniane s. 81, Beatus z Liébany s. 83, Karel Veliký s. 88, Dhuoda s. 92

95 OD KARLA VELIKÉHO DO ROKU 1000 (814 -1000)

Alfréd Veliký s. 98, Ota Veliký s. 100, Gerbert z Aurillacu s. 104, Svatoú Vojtěch s. 106, Svatoú Štěpán s. 111, Knut Veliký s. 114, Svatoú Václav s. 117

121 VRCHOLNÝ STŘEDOVĚK (1000 -1300)

Guido z Arezza s. 129, Gudrid Thorbjarnardóttir s. 131, Řehoř VII. (Hildebrand) s. 133, Vilém Dobyvatel s. 136, Svatoú Anselm z Canterbury s. 139, Cid Campeador s. 141, Robert z Arbrisselu a Hersenda z Montsoreau s. 144, Matylda z Canossy s. 147, Abélard a Heloisa s. 151, Suger s. 154, Arnold z Brescie s. 157, Bernard z Clairvaux s. 159, Petr Ctihodný s. 163, Hildegarda z Bingen s. 165, Petr Lombardský s. 169, Svatoú Tomáš Becket s. 171, Bernard z Ventadouru s. 175, Aliénor Akvitánská s. 179, Fridrich I.

Barbarossa s. 183, Averroes s. 187, Jáchym z Fiore s. 189,
Chrétien z Troyes s. 192, Saladin s. 197, Richard Lví srdce s. 200,
Inocenc III. s. 205, Filip II. August s. 208, Svatý Dominik s. 213,
Svatá Hedvika Slezská (Jadwiga) s. 216, Snorri Sturluson s. 217,
Svatý František z Assisi a svatá Klára s. 220, Albert Veliký s. 225,
Fridrich II. s. 229, Haakon IV. Haakonson, zvaný Starý s. 232, Svatá
Alžběta Uherská s. 234, Douceline s. 238, Svatý Ludvík (Ludvík IX.)
a Blanka Kastilská s. 239, Svatý Bonaventura s. 243, Brunetto
Latini s. 247, Tomáš Akvinský s. 250, Jakub z Voragine s. 254,
Raimundus Lullus s. 256, Alfons X. Moudrý s. 260, Cimabue s. 266,
Giotto di Bondone s. 269, Marco Polo s. 273, Johannes
Eckhart s. 279, Bernard Gui s. 281, Dante Alighieri s. 283

289 KRIZE A ZMĚNY (1300–1500)

Filip IV. Sličný s. 294, Vilém Ockham s. 299, Giovanni
Boccaccio s. 301, Cola di Rienzo s. 304, Císař Karel IV. s. 306,
Mikuláš Oresme s. 310, Bertrand Du Guesclin s. 312, Étienne
Marcel s. 316, John Wyclif s. 319, Karel V. Moudrý s. 321,
Jean Froissart s. 326, Geoffrey Chaucer s. 331, Svatá Kateřina
Sienská s. 335, Vladislav Jagello s. 339, Jan Hus s. 341, Svatý
Bernardin Sienský s. 345, Jindřich Mořeplavec s. 348, Jacques
Coeur s. 351, Jana z Arku s. 355, Jean Fouquet s. 360, Vlad III.
„Napichovač“ (Dracula) s. 363, Kryštof Kolumbus s. 367

373 IMAGINÁRNÍ POSTAVY STŘEDOVĚKU

Artuš s. 376, Jacques Bonhomme s. 382, Kněz Jan s. 384,
Papežka Jana s. 388, Panna Maria s. 391, Meluzína s. 395, Merlin
a Viviana s. 398, Lišák Renard s. 402, Robin Zbojník (Robin
Hood) s. 405, Roland s. 407, Satan s. 411

417 PŘÍLOHY

Mapy s. 418, Chronologie s. 426, Bibliografie s. 436

Ota Veliký

912–973

Ota I. zastává prvořadě místo v galerii významných středověkých císařů. Půlstoletí po jeho smrti v roce 973 kronikář Dětmar z Merseburku napsal o jeho vládě, že zahájila nový „zlatý věk“. Toto hodnocení, stejně jako svědectví hodnotícího přízviska „Veliký“, které bylo připsáno k Otonovu jménu ve 12. století, se dá vysvětlit několika příčinami. První důvod je chronologický. Je to on, komu vdčíme za vzkříšení císařského titulu ve prospěch německého království roku 962, který položil základ univerzální symboliky, jež měla trvat až do roku 1806. Druhý důvod je zeměpisný. Otonská expanze připojila k jádru tvořenému německým královstvím územní přírůstky, jejichž výsledkem byly trojnásobné zisky ve směru na burgundské království, italské království a jižní a východní marky Uher a Čech. Třetí důvod je politický nebo státnický. V říši se vytvořil systém zvaný říšská církev, který králi zajišťoval podporu významných opatů a biskupů, kteří tak měli tvořit protipóly moci laických knížat a hrabat.

Ota se narodil roku 912 jako prvorozený syn saského vévody Jindřicha I., zvaného Ptáčník, který byl od roku 919 králem německým, čili východofranckým. Roku 936 byl zvolen říšskými velmoži, korunován a usazen na trůn Karla Velikého v Cáchách. Musíme připomenout tři základní prvky. Především je to volba, tedy princip, který přetrvává dokonce i v době, až bude koruna přecházet z otce na syna za Otonů, sálské dynastie, Štaufů, Lucemburků a Habsburků. Zadruhé nový král, aby mohl být nastolen, musel disponovat solidní dynastickou a rodovou základnou, jako tomu bylo již v případě saského liudolfovského vévodství v první třetině 10. století. Konečně také nabývá na aktuálnosti karlovská symbolika.

Přesně řečeno je to vzpomínka na slávu karolinské doby, navzdory nebo spíš kvůli dynastickému a územnímu rozdělení, které završuje smrt posledního Karlovce Ludvíka IV., zvaného Dítě, na trůnu Germánie roku 911. Ta dovolila Otovi prosadit myšlenku jednoho království tvář v tvář snahám o rozdělení, které dávala najevo knížata z jeho vlastní rodiny v Bavorsku, Frankách a Lotharingii.

Mariánská moc

Korunovace Oty I. na císaře svaté říše římské Pannou Marií, 10. století, stránka z rukopisu Sacramentarium Episcopi Warmundí, Ivrea, kapitulní archiv

Přirozeně to byl také vnější vliv, který začal působit v prvních desetiletích 10. století a který je spojený s vikingskými a Maďary, jenž přiměl velmože svěřit korunu nejsilnějšímu válečníkovi z jejich středu. Triumf na bitevním poli zůstane po celý středověk znakem boží vyvolenosti a přízně. Tak to také bylo u Oty, kterému jeho rozhodné vítězství nad Maďary u Lechu nedaleko Augsburgu roku 955 přineslo pověst zapsanou již za jeho života kronikáři, prohloubenou následnými výpravami na východ (vytvoření a založení magdeburského arcibiskupství) a uznanou papežem Janem XII., který, aby upevnil svou vlastní moc nad Římem zmítaným nepokoji, nabídl mu k obnovení titulu a korunu *imperatora* pro jeho osobu. Obdržel je 2. února 962 výměnou za potvrzení vlastnictví a práv římské církve v karolinské tradici, tak jak byla ustavena korunovací Karla Velikého roku 800. Trojí spojení s jeho knížecími předky, jeho věhlasem válečníka a císařskou korunou dovolily Otovi snít o Německu jako jednotném dědičném království ve prospěch jeho syna Oty II., který byl již za jeho života zvolen králem roku 961 a prohlášen spolucísařem roku 967.

Královská volba, která proběhla roku 936, vytvořila poměr sil příznivý pro velká německá knížectví, významné vojenské vítězství roku 955, které obrátilo pozornost k dalším západním královstvím, a konečně císařská korunovace v Římě roku 962, která přinesla uznání ze strany církve a papežství – to vše dalo vzniknout šťastné vládě postavené na třech pilířích tvořených Německem, latinským křesťanstvím a univerzální říší. Kdyby jeden z těchto prvků scházel, celý tento soudržný celek císařské vlády Germánie by byl vratký. Takové je jeho dědictví od 10. století, takové jsou krátce před rokem tisíc přísliby a slabosti vlády Oty Velikého, někdy zvaného králem Němců, někdy králem Římanů a jindy králem Franků, někdy vznešeným císařem, podle titulatury spočívající na propojení principů volitelských, dědičných a imperiálních, které založily dlouhé trvání územních a politických útvarů v německých dějinách a nevyhnutelně i v dějinách Evropy. || P. M. ||

Dějiny v 15. století: říše, barbaři, bitva

Hektor Muelich, *Vítězství Oty I. nad Maďary v bitvě u řeky Lechu 10. srpna 955*, 1457, iluminace v *Meisterlinové kronice*, Berlín, Staatsbibliothek.

Vilém Dobyvatel

kolem 1027–1087

Vilém byl jediný syn normanského vévody Roberta II. a jeho *frilly* (svobodná konkubína) Herleue. Když se Robert II. roku 1035 vypravil na pouť do Jeruzaléma, nechal uznat malého Viléma jako svého nástupce. Ale svazek *more danico* (podle dánského zvyku) s *frillou*, který byl dlouhá léta tolerován, už byl dále nepřijatelný a vláda nezletilého „bastarda“, která začala po smrti jeho otce na zpáteční cestě, byla obdobím anarchie, když Rollovci, nástupci vévody Richarda I., se odmítli podříditi jeho autoritě. Odtrhli se a zatáhli do svých bojů své vazaly, neusazenou šlechtu, v níž se mísili potomci vikingů, Bretonců a Francouzů. Všude vládla anarchie, Vilémův poručník Gilbert z Brionne byl zavražděn, jeho ochránci, senešalu Osbernovi podřezali krk přímo v chlapcově komnatě. Spiknutí, které ho mělo vypudit ve prospěch Rollovce Guye z Brionne, ztroskotalo. Vilém se musel obrátit na francouzského krále Jindřicha I. a společně s ním dosáhl roku 1046 klíčového vítězství u Val-ès-Dunes.

Vilémovo dětství vysvětluje charakter tohoto válečníka, přímočarého a úporného organizátora, jeho tvrdost a přísnost hraničící s krutostí. Z manželství s Matyldou, dcerou flanderského hraběte, měl devět dětí. Neměl žádnou milenkou ani levobočka. Mezi lety 1046 až 1066 uklidnil situaci ve vévodství s podporou církve a s použitím Božího míru. Vilém s Matyldou založili dva velké kláštery v Caen: mužské a ženské opatství (l'Abbaye-aux-Hommes a l'Abbaye-aux-Dames) a díky Lanfrankovi, převorovi z kláštera Bec, měl podporu církve. Zničil hrady, které byly postaveny bez vévodského souhlasu, a potlačil Rollovce. Dobył Maine, ovládl Bretagne, Anjou a francouzské krále. Roku 1051 ho jeho bratranec Eduard Vyznavač, poslední anglosaský král, vybral jako svého nástupce přes nepřátelský postoj anglo-dánské aristokracie, přestože se zdálo, že jeden z jejích předáků, Harold, ho přijal. Vilém byl připraven, jistý si svým postavením a s jasnou podporou svých nevlastních bratrů Oda, biskupa v Bayeux, a Roberta, hraběte z Mortain. Ale po Eduardově smrti v lednu 1066 byl králem korunován Harold.

Rozhodující bitva, která zpečetila osud Anglie

Anglický král Harold II. je zabit Vilémem Dobyvatelem v bitvě u Hastingsu, 14. října 1066, kolem 1280–1300, iluminace, Londýn, The British Library

Výprava do Anglie, o níž nám podává podrobnou reportáž tapiserie z Bayeux, to je přehlídka síly. Vilém získal podporu reformátorského papeže Alexandra II., žáka Lanfranka z Beku, který mu zajistil korouhev posvěcující jeho podnik. Sestavil obrovskou flotilu a povolal rytíře ze všech koutů Francie. Jeho armáda nebyla slabší než Haroldova. Protože byla blokována celé léto nepříznivými větry, překročila La Manche až na konci září. Harold už ho nečekal. Musel spěchat na sever, aby se postavil norskému králi Haraldmu Hardradovi, kterého porazil u Stamford Bridge, než se vrátil, aby svedl 14. října bitvu u Hastingsu. Střetnutí bylo dlouho nerozhodné, ale nakonec se válečné štěstí přiklonilo na stranu Normanů, jejichž nápor rozbil anglickou pěchotu. Harold byl zabit a Anglosasové ustoupili. Vilém vstoupil do Londýna a anglické elity se znovu sjednotily. Vilém byl korunován o Vánocích ve Westminsteru. Ale nedůvěra nezmižela: když Normani, kteří zůstali před kostelem, slyšeli dav podle tradice novému králi provolávat slávu, domnívali se, že to je vzpoura, a zapálili domy ve městě.

Vilém měl nejprve v úmyslu vládnout s anglosaskými elitami, ale nepřetržitá povstání vedla ke konci této politiky. Začala totální dobovačná válka. Vilém vedl několik strašných vojenských tažení: politika spálené země, masakry a deportace ničily obyvatelstvo na severu. Celé území bylo protkáno hrady s donjonem a příkopem, které se staly prvotřídní zbraní. Dobrým příkladem je londýnský Tower, postavený nikoli na obranu města, ale pro kontrolu nad ním. Přísný feudální systém ukázňoval a mobilizoval válečnickou šlechtu. Hlavní vazalové podléhali přímo králi a získali soustavy lén a tím mu zajišťovali službu rytířů, kteří od nich dostávali léna nutná pro jejich obživu. Tyto soustavy až na výjimky zanikly. Došlo k úplné výměně vládnoucí třídy. V době Vilémovy smrti 95 % panství bylo v rukou Normanů nebo Francouzů, kteří obsadili také církevní posty, jako Lanfrank, arcibiskup v Canterbury. Vilém Dobyvatel přesto chtěl být nástupcem Eduarda Vyznavače. Zachovával anglické instituce, hrabství s jeho dvorem a jeho *šerify* a bránil anglické zákony a králův mír. Postupně v Anglii nastal mír: důkazem je průzkum v *Domesday Book*, podrobném popisu Anglie od vesnice k vesnici. Ve skutečnosti s největšími obtížemi se musel Vilém vypořádat nikoli v Anglii, kde po roce 1072 pobýval jen málo, ale ve Francii. Král Filip I., Anjou, Bretagne a Flandry proti němu vedly drsná vojenská tažení a on sám musel čelit dvěma povstáním svého staršího syna Roberta II. Zemřel na následky zranění, která utrpěl při obléhání Mantes roku 1087. Aby se „bastard“ dokázal stát „Dobyvatelem“, musel mít nevyčerpatelnou energii a pragmatismus nutné k vytvoření vlády natolik pevné, že navždy změnila osud Anglie. || J.-P. G. ||

Fridrich I. Barbarossa

kolem 1122–1190

Fridrich, syn štaufského vévody ze Švábska a bavorské welfské princezny, nastoupil v roce 1152 na místo svého strýce Konráda III. na trůn římského krále, což mu přineslo vládu nad korunními zeměmi Německa, Burgundska a Itálie, lenní nadvládu nad Čechami a příslib císařského titulu, který nakonec získal římskou korunovaci roku 1155. Jako pro každého německého krále představovala italská výprava zkoušku a výzvu, při které se nejprve rozdaly zástavy německým velmožům, aby se zajistil mír během císařova pobytu na Apeninském poloostrově. V samotné Itálii císař nebyl konfrontován jen s nutností upevnit své pozice na severu, ale také se musel vypořádat s odporem bohatých a aktivních lombardských a toskánských měst, intrikami Byzantinců a Normanů na jihu a na Sicílii, stejně jako s pokusy papežství krotit univerzální světskou moc. Mezi vojenskými kampaněmi (zničení Milána roku 1162), neřešitelným papežským schizmatem, během něhož se dva papežové přeli o stolec svatého Petra, a trvalým obnovováním městských lig na severu musel Fridrich Barbarossa soustředit své úsilí na italské straně svého impéria, kde trávil více času než v samotném Německu, ale kde se podařilo ustavit mír až smlouvami z Benátek 1177 a z Kostnice roku 1183. Můžeme se domnívat, že právě v této době se začínají oddělovat osudy německé a italské části říše, zatímco v konfrontaci dvou univerzálních mocností křesťanstva získává papežství stále větší autonomii, což je předehra k vzestupu, který byl předurčen vydržet přinejmenším až do velkých koncílů 15. století. Císař, zcela pohlcen italským dobrodružstvím, chtěl upevnit pořádek v německém srdci svých království, zejména dohledem nad lény a prosazováním územních mírů, ale přesto nemohl zabránit významným německým knížatům, aby neposílili svoji vlastní moc ke škodě korunních výsad. Nic to nedokládá

Císařská rodina

Fridrich I. Barbarossa se svými syny Jindřichem VI. a Fridrichem V. Švábským, svým nejstarším synem (1167–1191), miniatura z Guelfské kroniky, kolem 1179–1191, Fulda, Hessische Landesbibliothek

lépe než konflikt, který na konci italského tažení postavil proti němu jeho bratrance, saského a bavorského vévodu Jindřicha Lva. Tento spor skončil v letech 1179–1180 velkolepým feudálním procesem, který vyvrcholil uvalením říšské klatby na Welfa, jehož majetky byly zabaveny a vévodství rozdělena. Toto vítězství, které zdánlivě posiluje královskou moc, ukazuje ve skutečnosti závislost, do níž se Fridrich dostal vůči mocným šlechticům v království, u nichž si nedokázal koupit věrnost během svého sporu s Jindřichem Lvem, ale také vůči říšské církvi. Její podpora, získaná díky biskupskému postavení jeho přátel nebo příbuzných, jako mohučský arcibiskup Kristián I. z Buchu, Rainald z Dasselu a Ota Freisinský, budoucí císařův historiograf, bude tím důležitější, až papežství upevní své pozice v Itálii, ustaví se za garanta duchovní nezávislosti vůči císařské světské moci a upevní své spojenectví s Francií na jedné straně a se sicilským králem na straně druhé. Z tohoto hlediska se zdálo, že od velkého sněmu v Mohuči roku 1184 je Fridrich I. více než dříve císařem rytířským a feudálním, ale také více a více německým. Také proto, aby obnovil svoji obecnou prestiž a připoutal knížata a velmože svých království, vypravil se roku 1188 vstříc dobrodružství křížové výpravy, kde vyzval na souboj Saladina. Barbarossa se s ním nikdy nesešel, protože ho roku 1190 odnesly vody řeky Salef v Anatolii.

Bilance jeho vlády zůstává nejednoznačná ať z hlediska autority či císařské symboliky: nedokončená křížová výprava, obtížné udržování císařské nadvlády v Římě a stejně tak i v Německu samotném (to, co ukazuje nezdařená kanonizace Karla Velikého vzdoropapežem roku 1165), potvrzení království Francie, Anglie, Sicílie (kterou Fridrich I. mezitím roku 1186 získal, když oženil svého syna, budoucího krále a císaře Jindřicha VI., s Konstancí z Hauteville, pravděpodobnou dědičkou normanského trůnu), Čech (staly se královstvím roku 1198) na okrajích Říše; potvrzení pravomocí měst; převaha práva římského, kanonického, městského a královského nad právem císařským. To vše vysvětluje nejednoznačné soudy, které na jeho vládu byly vznášeny od 13. století a ještě více v 19. a 20. století. Fridrich v nich vystupuje jednak jako ztělesnění posledních záblesků cti štaufského impéria, jednak jako ten, který vyměnil záležitosti Německa ve prospěch Itálie, ale také jako první z čistě německých vládců, který Evropě vtiskl své sny o výbojích. Romantické a poté nacionalistické Německo mohlo od té doby pečovat o pomník vousatého císaře, spícího v jeskyni Kyffhäuser, jehož probuzení mělo oznámit spásu národa, takže Barbarossa mohl dát jméno kampani do Ruska rozpoutané nacistickou třetí říší roku 1941. ||P. M. ||

*Triumf římského císaře Jindřicha VI., syna a následníka Fridricha I. Barbarossy.
Tankred z Lecce byl poražen a zavřen ve svém paláci v Palermu, kolem 1190.
stránka z Liber ad honorum Augusti sive de rebus Siculis Petra z Eboli, Bern, Burgerbibliothek*

Použitá vyobrazení

© Aisa/Leemage 25, 43, 89, 90, 134, 307, 317, 326, 349 | © Angelo/Leemage 181 | © British Library Board/Robana/Leemage 31, 117, 201, 210–211, 249, 297, 385, 387, 399, 405, 413 | © Costa/Leemage 147, 299, 319, 335 | © Costa/Leemage 24 | © DeAgostini/Leemage 49, 66, 73, 79, 101, 148, 153, 185, 235, 278, 338 | © Electa/Leemage 166, 167, 207, 221, 225 | © Electa/Leemage psel | 6840 230 | © Fototeca/Leemage 190, 365 | © Heritage Images/Leemage 99 | © Index/Leemage 26 | © Leemage 46, 128, 301 | © Luisa Ricciarini/Leemage 44, 50, 113, 215, 222, 223, 261, 272, 284–285 | © MOTTO/MP/Leemage 366 | © MP/Leemage 257, 296 | © Photo Josse/Leemage 34, 39, 54, 74, 150, 156, 179, 209, 229, 270, 322–323, 352, 403 | © PrismaArchivo/Leemage 58, 142 | © Raffael/Leemage 186, 204 | © Selva/Leemage 239, 295, 328 | © SuperStock/Leemage 155 | © Youngtae/Leemage 69

© akg-images 23, 56, 59, 102, 107, 194–195, 309, 318, 324, 343, 359, 368, 377, 380, 395, 397, 400–401, 404, 406, 410 | © akg / De Agostini Pict.Lib. 246 | © akg-images / British Library 114, 137, 197, 287, 302, 321, 330, 333, 379 | © akg-images / Electa 65 | © akg-images / Erich Lessing 109, 198–199, 264, 336–337, 361, 362 | © akg-images / Jérôme da Cunha 356–357 | © akg-images / Jürgen Raible 110 | © akg-images / VISIOARS 313, 371 | © akg-images / Werner Forman 217 | © akg-images / Stefan Diller 244 | © Album / Oronoz / AKG 176 | © Album / Prisma / AKG 262–263 | © Yvan Travert / akg-images 414

© Alinari / The Bridgeman Art Library 189 | © Giraudon / The Bridgeman Art Library 118, 267 | © The Bridgeman Art Library 218 g, 218 d

© Domingie & Rabatti / La Collection 345, 347, 390 | © Gilles Mermet / La Collection 62 | © Imagno / La Collection 276–277 | © Interfoto / La Collection 165, 183, 250, 393 | © Jean-Paul Dumontier / La Collection 408, 409 | © Jean-Paul Dumontier / La Collection 32, 172–173 | © La Collection 314

© Bibliothèque nationale de France 77, 83, 84, 85, 87, 88, 145, 161, 162, 177, 202, 226, 227, 236, 241, 259, 311, 389

© Cliché BMG 354

© Foto Art Media/Heritage Images/Scala, Firenze 275

© Photo Scala, Florence 252

Z francouzského originálu *Hommes et Femmes du Moyen-Âge* vydaného nakladatelstvím Editions Flammarion roku 2012 přeložili Lada Bosáková (s. 9–93), Věra Dvořáková (s. 373–415), Jitka Matějů (s. 289–370, 426–435), Bořek Neškudla (s. 95–287)

Redakce francouzského textu Claire Archer, Alexandre Curnier a Mélanie Puchault.
Redakční dohled Corinne Trovarelli. Typografie Thierry Renard. Výběr ilustrací Nathalie Daramat. Mapy Magali Arnaud

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o., roku 2013 jako svou 1161. publikaci. Odpovědný redaktor Filip Outrata. Vydání první. Stran 448. Vytiskla tiskárna Printer Portuguesa, Portugalsko

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o., Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz; www.ivysehrad.cz

ISBN : 978-80-7429-377-1